

NAİM BEY FRAŞERİ’NİN BEKTAŞİLİĞİ VE DÜŞÜNCESİ

The Bektashim Of Naim Bey Fraşeri And His Philosophy

Metin İzeti¹

ÖZET

1826 yılından başlayarak Arnavutluk hem siyasi hem de kültürel açıdan Bektaşilin merkezi haline dönüşmüştür. Arnavutluk'ta bulunan Bektaşî tekkelerine Osmanlı devletinin birçok bölgesinden Bektaşî babaları gelip yerleşmişlerdir. Neticede de bu tekkeler ilim ve sanat merkezleri haline dönüşmüşlerdir. Arnavut Bektaşîlerinden büyük bir çoğunluğunun çalışmalarını en hızlı yürüttükleri alan hiç şüphesiz şiirdir. Tasavvuf geleneğinden de etkilenerek Osmanlı döneminde yetişen birçok Arnavut asıllı şair Bektaşîlerin arasından çıkmıştır. Bu dönemde Fraşer Bektaşî Dergahı Arnavut Bektaşîlerinin merkezi haline gelmiş ve bu tekkede de Arnavutların en büyük şairlerinden biri olan Naim Bey Fraşeri yetişmiştir. Arnavut edebiyâtının en meşhûr sîmâlarından biri olan Naîm Bey Fraşeri değişik konularda yazdığı şiirlerin arasında tasavvufî içerikli olanları da vardır. Naim Bey Fraşeri büyük mutasavvıflar ve Bektaşî şairlerinin eserlerinden en çok etkilenen Arnavut şairlerinden biridir. O, eserlerinde vahdet-i vücudu, ilahî aşkı, insanı işlerken tasavvuf şiirinden oldukça etkilendiği açıkça ortadadır.

Anahtar Kelimeler:

Naim Bey, Alevilik, Bektaşilik, Arnavutluk.

ABSTRACT

Albania has been turned into the center of Bektashim in terms of both cultural and political aspects starting from 1826. Bektashi Babas from many regions of Ottoman Empire settled in Bektashi dervish lodges in Albania. These dervish lodges have become the center of science and art. Undoubtedly, most of Bektashies in Albania are good at poetry. Most of poets who originated from Albania and grow up in Ottoman period by being influenced by mysticism were Bektashi. In this period, Fraşer Bektashi dervish lodge became the center of Albanian Bektashies, and Naim Bey Fraşeri, who is one of the most important Albanian poets, was raised in this period. Naim Bey Fraşeri, who is one of the well-known figure of Albanian literature, wrote poems in different topics and some of his poems include mysticism. Naim Bey Fraşeri is one of Albanian poets who was strongly influenced by Bektashi poets and great Sufis. It is clear that he was deeply impressed by mystic poems while mentioning pantheism(vahdet-i vücud), divine love and humanity in his poems.

Key Words:

Naim Bey, Alevism, Bektashim, Albania

İnsanlık tarihinde önemli bir yer teşkil eden, varlığını uzun süre sürdürebilmiş ve bugün bile birçok yönden tekrar keşfedilmeye çalışılan Osmanlı Devleti’nin alt yapısını oluşturan, ya da manevî zeminini teşkil eden yapıcı unsur, İslam dininin doğuşunu takip eden kısa süre içerisinde geniş coğrafyalara yayılmasını sağlayan tasavvuf akımı olmuştur. Türklerin ihtidasında ve devletlerinin uzun süre ayakta kap güçlenmesinde başlıca rol oynayan dinin sufiyâne tecrübe ve aşk boyutları, özellikle Hazreti Muhammed ve Ehl-i Beyt’e karşı coşkun sevgi, Türk insanının yaşadığı ve ulaşabildiği bütün bölgelere aktarılmış ve o yerlerde kalındığı sürece yaşıtmaya çalışılmıştır.

Bu realite, Arnavutların Osmanlı dönemindeki tarihi incelendiğinde ortaya çıkmaktadır. Birçok yere ordulardan önce yerleşen, halk içindeki nüfuzları ile dikkat çeken mahallî ile merkezî devlet ricali üzerindeki tesirleriyle temayüz eden meşayihe, padişahların çoğu, birçok vâlîde sultan, padişah kızları, vezirler, paşalar ve pek çok zengin bizzat intisap etmişler, tesis ve tahsis etikleri vakıflarda tarikatların bu topraklarda neşv ü nemâ bulmasına katkıda bulunmuşlardır.²

Anadoluda faaliyet gösteren birçok tarikatın müritleri Arnavut topraklarına kadar uzanmıştır. Ancak Arnavutluk ve Arnavutlar Bektâşî tarikatı açısından birinci derecede önem taşımış ve taşımaktadır. Arnavutların kültürel, sosyal ve siyasal yaşantısında Bektâşîlerin tesirleri çoktur ve özel bir konumları vardır.

1826 yılında Yeniçeri Ocağı’nın kaldırılmasıyla Bektâşî tarikatına karşı sert önlem-

ler alınmıştır. Bu sert önlemler İstanbul ve Anadolu’da çok daha yoğun bir biçimde hissedilirken Arnavutluk’ta pek o kadar hissedilmemiştir. Hatta Güney Arnavutluk kanun dışı ilan edilen Bektâşîler’in sığınak bölgesi olma özelliğini kazanmıştır.

Bu dönemden başlayarak Arnavutluk hem siyasi hem de kültürel açıdan Bektâşînin merkezi haline dönüşmüştür. Arnavutluk’ta bulunan Bektâşî Tekkelerine, Osmanlı devletinin birçok bölgesinden Bektâşî Babaları gelip yerleşmişlerdir. Neticede de bu tekke-ler ilim ve sanat merkezleri haline dönüşmüşlerdir.

Arnavut Bektâşîlerinden büyük bir çoğunluğunun çalışmalarını en hızlı yürüttükleri alan hiç şüphesiz şiirdir. Tasavvuf gele- neğinden de etilenecek Osmanlı döneminde yetişen birçok Arnavut asıllı şair Bektâşîlerin arasından çıkmıştır.

Günümüze kadar ulaşan şiirlerin ilk izle- rini 1725 yılında Muçi Zade’nin “İmzot mos me le pa kafe” (Allahım beni kahvesiz bırakma) şiirinde bulmaktayız . Böylece Arap alfabesi ile yazan Arnavut Bektâşî şairlerine onsekizinci, ondokuzuncu ve yerminci asrın başlarında rastlamaktayız.

XVIII. yüzyılın sonlarında Arnavutluk’un Fushkruya şehrinde yaşamış ve orada daha sonraları çok faal olacak bir Bektâşî tekke- si kurmuş olan Kemalettin Şemimi, Baba Bektâşî mistik yorumunu içeren ilk Arna- vutça şiirleri yazmıştır. Şemimi Baba 1790- 1792 yıllarında Makedonya’nın Köpürlü şehrindeki Bektâşî Tekkesinde de bir ara bu- lunmuştur³. Şemimi Baba’nın yazmış olduğu şiirlerden birkaç örnek verelim:

*“Une jam mbreti dhe Sejjudi, femije e Nebiut
Dhe per Zotin ju betohem, qe jam bir I Aliu*

*Xhahilet le te me shajne, syte I kane te verbuar
S’shohin Henen e ndrítuar, me shkelqimín e Rabbiut.”*

Tercümesi:

**“Ben Sultanım, Seyyidim, Nebi’nin oğluyum
Allahıma yemin ederim, Ali’nin oğluyum**

**Cahiller bana sövsün, gözleri kördür
Ay şevkini görmüyor, Rabb feyz vermiyor.”**

*“Jam abdall nje I perunjur, Shoku im eshte Aliu
Per te tjere skam nevoje kur krahu im eshte Aliu*

*Gjithe vajtmet qe bej une aliu im eshte Aliu
Vend I kibles Muhammedi, I perunjes eshte Aliu”*

Tercümesi:

**“Ben mütevazi bir abdalım, Ali benim dostumdur
Başkalarına ihtiyacım yok, Ali benim desteğimidir**

**Avazlarımda Ali benim ahımdır
Kible yeri Muhammed, el öpmek te Alinindir”⁴.**

Şemimi Baba 1807 yılında vefat etmiş ancak şiirleri Arnavutluk ve Arnavutların yaşadığı diğer bölgelerde ölümünden sonra da canlılığını devam ettirmişlerdir.

Arnavutça yazılan şiirin ikinci ve en önemli merkezi Fraşer’da bulunan Bektaşî tekkesidir. Bu tekkenin kurucusu Nasib Tahir Baba XIX. yüzyılın başlangıcında yaşamış ve ardından birçok şiir bırakmıştır.

Nasib Tahir Baba’nın şiirlerinden bir örnek verelim:

*“Xhahilia thone – Ne jemi qystah
Vehten nuk e njohne-elhuqmu lillah.*

**Bizlere küstah – der cahiller
Kendilerini tanıyamadılar – El-hükmü lillah**

*Zotne tone e njoftme – İmami zaman
Kush nuk e ka njohur- mbet hayvanullah.*

**Allahımızı tanırız – İmamı zamanı da
Kim tanımamış ise – Kaldı hayvanullah**

*Hased nuk kemi – Ne kete xhithan
Se kush ka hasedne – Ka lanetullah.*

**Hasedimiz yoktur – Bu cihanda
Hased kimde varsa – o dur lanetullah.**

1835 yılında vefat eden Nasib Tahir Baba kurmuş olduğu tekkenin bahçesinde defn edilmiştir. Halk tarafından türbesi devamlı ziyaret edilmektedir⁵.

XIX. yüzyılda yaşayan ve Arnavutça yazan büyük Bektaşî şairler arasında Baba Abdullah Melçani de yer almaktadır. Korça etrafında bulunan Melçan Tekkesi'nin kurucusudur. 1852 yılında Melçan'da vefat etmiştir.

Şiirlerinden bir örnek:

*“Do te behem dervish me aba
Shpirtin tum do ta bej xhaba
Per ty Sarı Salltuk Baba
Te them madherine tende, Ja Shah
Te them bukrine tende ja Nur.*

*Tı je Ahmedı Myftar
Perendia t'ka ne nazar
Hazreti Alu me zylfikar
Thone trimrine tende, Ja Shah
Thone bukrine tende, Ja Nur.*

Tercümesi:

**“Abalı derviş olacağım
Canımı feda edeceğim
Senin uğruna, Sarı Saltık Baba
Söylerler güzelliğini, Ya Şah
Söylerler yüceliğini, Ya nur.**

**Sen bir Ahmed-i Muhtarsın
Sen Allahın nazarındasın
Hazreti Ali Zülfikarı ile beraber
Söylerler kahramanlığını, Ya Şah
Söylerler güzelliğini, Ya Nur”⁶.**

XIX. yüzyılın sonunda yaşamış diğer bir Bektaşî şairi Leskovik'li Abidin Baba'dır. Arnavutça ve Türkçe şiirleri vardır. Arnavutça yazdığı bir şiirinden örnek:

*“Me myhyr te nubuvvetit
Dhe me shpat te Velajetit
Dhe nam te Emanetit
Erdhi Zati Paq Hynqar.*

*Me urtesine e Hasanit
Me xhemal te Imam Hysejnit*

*Me ibadet e Zejneht
Erdhı Zatu Paq Hynqar”.*

Tercümesi:

**“Nübüvvetin mührü ile
Velayetin kılıcı ile
Emanetin şanı ile
Geldi Seyyid Pak Hünkâr.**

**Hasan’ın hikmeti ile
İmam Hüseyin’in cemali ile
Zeynelin ibadeti ile
Geldi Seyyid Pak Hünkâr.”**

Fraşer tekkesinde yetişen Şeyh Dalip de bu şairlerin arasında yer almaktadır. Fuzuli’nin “*Hadikatu’s-Suada*” sını Arnavutçaya tercüme eden Dalip Fraşeri XIX. Yüzyılın sonlarında yaşamış olan en büyük Arnavut şairidir.

Dalip Fraşeri’den bir örnek:

*“Per rıza te Hakut – Kush u be kurban
Dhe plaçkat e barkut – İ berı viran*

**Kim Allah rızası için – oldu kurban
Yüreğindeki herşeyi etti viran.**

*Shkendija e dynjase – Qe s’deshi bedel
Ne çol te Qerbelase – Atje shtu themel.*

**Dünyanın yıldızı – İstemedi bedel
Kerbela çölünde – Orada attı temel.**

*Ate vend ia zgjodhı – Xhenabı Mennan
Vete e desh e hodhı – Ne ate mejdan*

**O yeri seçti Cenab-ı Mennan
Kendi istedi gönderdi- o meydana.**

*Nga Xhenabi Gafur – İ zbrıtı ajet
Ja Hysejn Sabur – Mos ki kasavet.*

**Cenab-ı Gafurdan – İndi ayet
Ya Hüseyin Sabır – Olmasın sende kasavet.**

*Dhe ti o Dalip thir – Thir o derdimen
Thir Hysejn Aline – Se aj te gjen.*

Sen hey Dalip davet et – davet et ey meczub

Davet et Hüseyin Ali'yi – Zira o seni bulur⁸.

Fraşer Bektaşî dergahı Arnavut Bektaşîlerinin merkezi haline gelmiş ve bu tekkede de Arnavutların en büyük şairlerinden biri olan Naim bey Fraşeri yetişmiştir.

Naim Fraşeri 1846 yılında Arnavutluğun Pırmet kazasının Fraşeri köyünde doğdu. Babası Berat'tan gelip Fraşeri'ye yerleşmiş bir akıncı ailesinden olan Halid Bey'dir. Naim Bey ilk tahsilini Fraşer köyünde tamamladı aynı zamanda ailece mensub oldukları Bektaşî tekkesinde Farsça ve Arapça öğrendi. 1865 yılında kardeşi Şemseddin Sami ile beraber Yanya Zosimea Rum Lisesine kaydoldu. Lisede Yunanca, Fransızca ve İtalyanca öğrendi. 1871 yılında İstanbul'a gitti, ancak verem hastalığına yakalandığından dolayı beş altı ay sonra Arnavutluğa geri döndü. 1871-1882 yılları arasında değişik idari vazifelerde bulundu, fakat takibata uğradığından dolayı 1882 yılında ailesiyle beraber İstanbul'a yerleşti.

1884 yılında "Drita" adlı Arnavutça aylık bir dergi çıkarma iznini aldı ve yayınladı. 19 Kasım 1900'de Erenköy'deki evinde öldü ve Merdivenköy Şahkulu Bektaşî Dergahının kabristanına defnedildi. Naaşı 1978 yılında Arnavutluğa nakledilmiştir.

Eserleri: *Kendonjetoreja* (*Okuma kitabı*), *Vjersha Per mesonjetoret e para* (*İlkokul Talebelerine Şiirler*), *Bageti dhe Bujqesi* (*Hayvancılık ve Ziraat ismini taşıyan sembolik uzunca bir şiirdir*), *Lulet e Verese* (*Yaz Çiçekleri*), *Mesime* (*Öğretiller*), *Fletore e Bektashinjet* (*Bektaşîler'in Defteri*), *Istori e Skenderbeut* (*İskender Beyin Tarihi*), *Qerbelaja* (*Kerbela*).

Türkçe yazdığı eserler de şunlardır: *Kavaid-I Farisiyye der Tarz-I Nevin*, *İhtiraat ve Keşfiyyat*, *Fusul-I erbaa*. Farsça da " *Tahayyulat* " adlı bir şiir mecmuası yazmıştır.

Naim Bey aynı zamanda değişik dillerden Arnavutçaya tercüme de yapmıştır. Homerin *İlyadasını* Türkçe ve Arnavutçaya tercüme etmiştir. Şiirlerin tamamında büyük ölçüde tasavvufî hava hissedilmektedir.

Arnavut edebiyâtının en meşhûr sîmâlarından biri olan Naîm Bey Fraşeri değişik konularda yazdığı şiirlerin arasında tasavvufî içerikli olanları da vardır. Naim-Bey Fraşeri büyük mutasavvıflar ve Bektaşî şairlerinin eserlerinden en çok etkilenen Arnavut şairlerinden biridir. O, eserlerinde vahdet-i vücudu, ilahî aşkı, insanı işlerken tasavvuf şiirinden oldukça etkilendiği açıkça ortadadır. Bu etki en iyi şekilde Naim Bey'in " *Fyelli* (*Kaval*)" şiirinde görünmektedir. Naim Bey'in bu şiiri *Mesnevi*'nin ilk onsekiz beyitine çok benzemektedir. Bu şiirin tamamını Türkçe tercümesiyle veriyoruz:

Fyelli

*Pa degjo fyellin ç' thote
Tregon mergimet e shkreta
Qahet nga e zaza bote
Me fjale te verteta*

*Qe kur se me kane ndare
Nga shok e nga miqesia
Gra e burra kane qare
Nga ngasherimet e mija!
Kraherore e kam cpuar
E kam bere vrıma vrıma
Dhe kam qarre e kam renkuar
Me mijera psheretıma*

*Dhe me boten e gezuar
Behem shok edhe marr pjese
Dhe me nıjerez te helmuar
Behem mıka me besa bese*

*Puna sı do qe te bjere
Une qanj me mallengjıme
Me cdo vent e kurdohere
Psheretin zemra ıme
Gjıthe bota me degjojne
Po se jashtmi me shohın
Deshıren sma kuptojne*

*Zjarr e brendeshme sma njohın
Njerezıt me mua rrıne
Une qaj e mallengjohem
Po dufn e pshehte sma dıne
Andaj kurre sperdellehem
Gjıth ata qe jane ndare
Fyellit shoke ju bane
Shkallet e tij disa fare
Na shkalluan mendjen tane
O rremet ı njerezıse
Zerı ı fyellit seshte ere
Ky eshte zjarr ı dashurıse
Qe ı ra kallamıt mjere*

Kaval

*Dınle kaval ne sۆylıyor
Perışan ayrılıktan anlattıyor
Hakikat dolu sۆzlerle
Kara dۆnyadan şikayet ediyor*

*Eř ve dosttan beni
Ayrırdıkları zamandan beri
Feryatlarımdan ağlamayan
Kadın erkek kalmadı.
Sınemi deldim geçtim
Delik deşik ettim
Ağladım, inledim
Binlerce ah çektim*

*Neşeli dۆnya ile
dost olur katılırım
zehirlenmiş insanlarla ise
sۆz vererek dost olurum*

*Durum ne olursa olsun
Ben acı ile feryad ederim
Her yer ve zamanda
Kalbimle inilerim.
Dۆnya feryadımızı duydu
Sadece dışardan gۆrdü
İsteğimi anlayamadı*

*İçimdeki ateşi tanıyamadı
İnsanlar benimle oturdu
Ben ağladım sızladım
İçimdeki ahı bilemediler
Ve asla anlayamadılar
Ayrı dۆřenlerin tamamı
Kavala dost oldular
Onun değişik perdeleri
Aklımızı perdeledi
Ey insanlar kalabalığı
Kavalın sesi rüzgar değildir
Aşkın ateşidir
Zavallı kavala dۆřen*

Ë ra qiellit e ndrËti
Semaya dËştË aydËnlati

Ë ra zemris e nxeHu
Kalbe dËştË ısıti

Ë ra veres e buçiti
Şaraba dËştË çoşturdu

Ë ra shpËrtit dhe e dehu
Cana dËştË sarhoş etti

Ë dha ere trindaflËti
GËle koku verdi

Ë dha drËte bukurise
GËzellięe ışık verdi

Ë dha kenge bilbilut
BËlbËle tËrkË verdi

Ë dha shije gjuthisise
Kainata tad verdi

Ay zjar ra ni qtej
O ateş semaya dËştË

Edhe duke perveluar
DËştËđË yeri yakıp kavurdu

U bene kaq yj e diej
Bunlarca yıldız ve gËneş oldu

Qe ı mba Zoti nder duar
Hepsini Allah elinde tutuyor

Nga ky zjarr Zoti ı vertete
Kainatı yarattığı

Qe ka ngrehur gjuthesine
Bu ateşten YËce Allah

Hoth nje shkendije ne jete
Bir kıvılcım dËnyaya attı

Dhe beri soje njerine
Ve insanı yarattı

O morre zjarr ı bekuar
Ey mËbarek ateş

Une me ty jam perzjere
Ben seninle karıştığım

Pa jam tretur e kulluar
Sende eridim sızıldım

Po te kam shpËrt mos me lere⁹
Canımsın beni bırakma

Naim Bey'in " *Kaval*" isimli şiirinde bËyËk ölçËde Hazreti Mevlana'dan etkilendiği gibi, diğer eserlerinde de Hazreti Mevlana'nın konuyu işleyiş tarzını ve temalarını mahallË tipleremelere de yer vererek gËzel bir şekilde işlemiştir. Naim Bey Arnavutların millË meselelelerini bile işlerken Hazreti Mevlana'nın *Mesnevî*sinin birçok yerinde hissedilen sosyo-kËltËrel arkaplanı hissettirmektedir.

Naim Bey'in Hazreti Mevlana'dan etkileneesi başlı başına bir araştırma konusudur. BugËne kadar bu konuda, üç beş yËzeyssel makalenin dışında, kapsamlı bir çalışma yapılmamıştır. Biz burada Naim Bey'in eserlerindeki temel konulardan olan vahdet ve insan hakkında yazmış olduğu iki şiirden birer örnek verelim.

Njerezia

İnsanlık

"Beso e duaj Perendine

"İnan ve Allahı sev

Dhe dije qe eshte tek tine
Ondan gelen her şeyi sev

E ki bese njerezine
İnsanlığa olsun gËvenin

Se ajo eshte udh e Perndise.
Budur emri Allahın.

*Te drejtene do Perendija
Adâleti Allah sever*

*Ate do dhe urtesija
Hikmet de O'nu sever*

*Dhe mendeja dhe diturija
Akıl ve ilim insanlığa*

*Dhe nevoj e njerzise.
Büyük bir ihtiyaçtır.*

*Njeriu u be i delire
İnsan pâk yaratıldı*

*Po ate qe s'eshte e mire
Lâkin temiz olmayanı*

*Eshte e lig e peshtir
Kötüdür hakirdir*

*Te mos ta benje nje jete.
Ve yaşamaya lâyük değildir.*

*Se ka peshe te peshonje
Tartılar devamlı tartar*

*Andaj çdo gje te punonje
Bu nedenle iş yaparken*

*Lipset me mend te gjykojne
Akılla hareket et*

*Te miren ta gjejne vete
Güzelliği ararken.*

*E mira na eshte gjene
Güzellik bulunmuştur*

*E kemi ne doret tene
Elinize verilmiştir*

*Qe nga kreji kshtu ka qene
Baştan beri böyle imiştir*

*Po njeriu nuke mejtohet.
İnsan ise hiç düşünmemiştir.*

*Kur te zeme njerzine
İnsan olduğumuzda*

*Te behemi me Perindine
Allah'ı sevdiğimizde*

*Te duam miresine
İyilikle davrandığımızda*

*E liga do te mergohet.
Kötülük kalmaz yerde.*

*Njerezia njerine e çmon
İnsanlık insana değer verir*

*Edhe shpirtin elarteson
Allah'la beraberliğe götürür*

*Veç ajo zemren e gezon
Onsuz insan hiçbir şeydir*

*Njerin e ben te nderuar.
İnsanlık Allahı sevdirir.*

*Njerezia na perdelen
Ne güzeldir insan için*

*Me Zon ajo na hsembelen
Şeytandan uzak dursun*

*Njeriu pate gjesendi s'vlen
Güzelliğe yanaşsın*

*Sa do te jete i mesuar.
Hikmeti talep etsin.*

*Fare mire do te ronte
Çok güzel yaşardı*

*Te ligat do ti haronte
Kötülüğü unutturdu*

*Dhe djalle do ta debonte
Şeytanı uzaklaştırırdı*

*Do te ish afer Perendise.
Allah'a yaklaşırdı.*

Perendia**Allah**

Zot i madh e i vertete
Allah Hak ve Ekberdir

Ne gjithesi eshte vete
Kâinatta tektir

Ai eshte gjithesia
O kâinattur

Gjithesia eshte e Tia.
Kâinat da O'nundur.

Ai eshte krej dhe fundi
O ibtida ve son

Pa ate ska vend gjekundi
Onun yeri de yoktur

Çdo gje qe na shohen syte
Gördüğümüz herşey O'dur

Eshte ai se ska te dyte
Başka birşey yoktur.

İ urti nga do te kthehet
Hakîm ne tarafa dönerse

Fytyr e Tij i refeket
Onun vechi görünür

Se e tere gjithesia
Çünkü bütün kâinatta

Tregon bukurin e Tija.
Onun güzellikleri anlatılmakta.

Zot i madh e i vertete
Büyüktür Allah ve doğrudur

Eshte e verteta vete
Hakikatın ta kendisidir

Pa ka bese miresine
İyiliği emreder

Urtesine e njerezine.
Hikmeti ve insanlığı sever.

Tek' eshte vellazerija

Kardeşlik neredeyse

*Atje eshte Perendija
Allah oradadır*

*E drejta eshte e verteta
Doğruluk ve hakikat*

*Jane besa pa te meta.
Hiç eksiksizdir.*

*Zoti kerkon dashurine
Allah aşkı sever*

*Njerezine e urtesine
İnsanlığı ve hikmeti arar*

*Ai qe ben miresine
İyiliği yapan*

*E ka afer Perendine.
Allahı bulur yanında*

*Perendia miresine
Allah bizden iyilik ister*

*Do nga ne dhe miqesine
Kardeşliği çok sever*

*Miresi e njerezise
İyilik ve insanlık*

*Eshte udh e Perendise".¹⁰
Allahın yoludur".*

Naim Bey aynı zamanında Arnavut Bektaşilerine el kitabı şeklinde "*Fletore e Bektashinjet*" (Bektaşilerin Defteri) ismini taşıyan , Tarikat-i Aliyye- i Bektaşiyenin öğretilerini içeren, büyük bir bölümü manzum yazılmış küçük bir risalesi de vardır.

Bu risalede Naim Bey Bektaşî mühiple- rinin inanışlarını, erkanını, davranış biçimini ve iyi davranma usullerini içermektedir. Arnavutça nesir ve nazım şeklinde yazılan bu eserin değişik yerlerinden bazı örnekler:

“...Bektaşî'lerin inancı bir geniş yoldur. Önünde hikmet, kardeşlik, dostluk, mehabbet, insanlık ve bütün iyilikler ışık saçmaktadır. Bir tarafta ilim çiçekleri diğerinde hakikat gülleri. İlimsiz hakikatsiz ve kardeşliksiz insan gerçek Bektaşî olamaz...”

... Bektaşîlerin yolu açık ve düzdür; aklı olanlar için hikmet ve iyilik yoludur.

İnsan engellenmemiştir; bütün şeylerde hürdür ve işlerin tamamı onun elindedir.

Ancak anlayan, marifet sahibi olan ve temyiz eden aklı, kendisini yaşatan ruhu, ayırd eden kalbi ve bütün işleri tartan vicadının farkında olması gerekir...

... Kadın ve erkek birdir; ayrıları gayri-ları yoktur.

Erkek kadından ancak kötülük sonucu ayrılır ve kadın ancak büyük ihtiyaç durumunda kapatılır.

Eğer işi yoksa kadın erkeklerden ne kadar uzak durursa o kadar iyidir.

Bektaşîlerin yolunda kadın örtünmez, gizlenmez, onun örtüsü utanma ve iffettir.

Bektaşîlerin yolunda utanma ve iffet, insanlık, hikmet ve bütün iyilikler inanç esasıdır...

... Tekkedeki insan dışardakilerden daha iyi olmak zorundadır.

Tekkede olanlardan derviş olmak isteyen de yine Baba'dan el alır.

Bundan sonra artık elbisesini çıkarmaz çünkü yol müsaade etmez.

Derviş insanlığın hizmetkarıdır; mütevazi, hikmetli ve mülaimdir. Biri ona küfretse, vursa bile el kaldırmasın, söz söylemesin,

sabırlı olsun.

Derviş eğer hırkayı giymeden önce evli imiş ise hırkayı giydikten sonra da evinde çocuklarıyla oturur.

Evlenmeyeceğine dair söz vermek istiyorsa yine el alır ve bundan hiçbir zaman geri dönemez.

Evlenmeyen dervişler tekke ve dergahlarda oturur...

... Bu nedenle yola giren kişi bütün kötülükleri bırakıp, iyiliklere sarılır. Kötü kalpli, kötü ruhlu ve çirkin sıfatlı insanlar iyilerin arasına katılamaz ve Tanrıya yaklaşılamazlar:

Bu yolda insan kendini tanımalıdır, çünkü kendini tanıyan insan Tanrıyı da bilir.

İnsan yumuşak kuzu huylu olmalı, canavar değil. İnsan iyi huylu, doğru, bilgili, seven olmalıdır ve insanı süsleyen bütün iyilikler onda bulunmalıdır.

Bu yol iyiliğin, dostluğun, hikmetin ve kardeşliğin yoludur.

Güzel çiçeklerle dolu olan bu yola, cahiller yaptıkları gibi, diken ve pislik atmak büyük günahdır.

Zira bu yol iyilikten başlayıp iyilikle biter...

... Hakikata ve iyiliğe teslim olan, yalanan ve kötülüklerden uzak duran mürşidler için bütün insanlar birdir. Bu mürşidler Muhammed-Alinin yolunun takipçileridir. Bundan dolayı akıllı, hikmetli, eğitilmiş olmaları gerekir. Zira eğitimsiz, görgüsüz insan yontulmamış ağaca benzer, cahil insan çocuk gibidir:

Mürşitler hakikat insanları olmalıdır.

*Kusurlardan uzak, iyi sıfatlarla donatılmış,
hırstan, kibirden, kinden, içkiden, desiseden,
yalandan ve yolsuzluktan uzak olmalıdır-
lar...*

Bektaşî defterinde nazım şeklinde yazılmış bazı şiirler de vardır:

ALLAH

*Büyük ve hak Allah
Kainatta tektir
O kainatın kendisidir
Kainatta Onundur.
O baş ve sondur
Hiçbir yerde yeri yoktur
Gözlerimizin gördüğü her şey
O'dur, zira ikincisi yoktur.
Arif ne tarafa dönerse
Onun yüzünü görür
Çünkü kainatın tamamı
Onun güzelliğini anlatır.
Büyük ve Hak Allah
Hakikatın kendisidir
İyiliğe ve hikmete
İnanmayı farzeder.
Kardeşlik neredeyse
Allah oradadır*

*Doğruluk ve hakikat
Kusursuz inançlardır.
Allah sevgiyi
İnsanlığı ve hikmeti sever
İyilik yapan kişi
Allaha yakındır.
Allah ise bizden
İyiliği ve dostluğu ister
Bunun dışında birşey istemez
İhtiyacı da yoktur.
İnsanlığın iyiliği
Allahın yoludur
Hakkın kendisi
Doğruluk içindedir.
İyilik yapan kişiyile
Allah ile salihler
Kainatta var olanlar beraberdir.*

Dipnotlar:

1. Prof. Dr. Tetova Üniversitesi, Makedonya
2. Barkan- Ayverdi, *Tahrîr Defteri*, s.434-435, 436-437 vd.
3. Baba Recepti , *Mistiçizma islame dhe bektashizma*, . s.208.
4. Baba Recepti , A.g.e., s.210.
5. Hajdar Salihu , *Poezia e Bejtexhinjeve*, Priştine 1987 , s. 15.
6. Baba Recepti , A.g.e. s.240.
7. Hajdar Salihu , A.g.e. s. 270.
8. Baba Recepti , A.g.e. s.294.
9. Fraşeri, Naim, *Vepra I*, s. 172-173.
10. Frasherî, Naim, *Vepra*, s.123.